

Зважаючи на викладене, можна зробити висновок, що в сучасних умовах дії воєнного стану правові положення ч. 6 ст. 176 КПК України у чинній редакції забезпечують застосування такого виняткового запобіжного заходу, як тримання під вартою до осіб, яких підозрюють або обвинувачують у вчиненні злочинів, передбачених ст. 109–114², 258–258⁶, 260, 261, 437–442 КК України виключно за вмотивованим рішенням суду. Однак з метою уникнення їх подальшого неоднозначного трактування вважаємо за необхідне висловити пропозицію здійснити перегляд і доопрацювання вказаних правових норм шляхом вжиття чітких смислових конструкцій.

1. Тертишник В. М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 20-е, допов. і перероб. Київ : Алерта, 2023. 1120 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини : Закон України від 7.10.2014 року № 1689-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-18#Text>

4. Рішення Конституційного Суду України № 7-р/2019 від 25.06.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-19#Text>

5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки : Закон України від 14.04.2022 року № 2198-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#Text>

УДК 343.10

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/617-619

Денис ІГНАТЬСВ
суддя Новомосковського
міськрайонного суду
Дніпропетровської області

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОМ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ПІД ЧАС СПЕЦІАЛЬНОГО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

У зв'язку із введенням з 24 лютого 2024 р. в Україні воєнного стану збільшилась кількість злочинів проти основ національної безпеки України. Відповідно в судах України збільшилась кількість справ по розгляду кримінальних проваджень за вказаними злочинами.

Судове провадження у значній кількості кримінальних проваджень проти основ національної безпеки України здійснюється за відсутністю обвинуваченого, який знаходиться на тимчасово окупованій території України.

Чинне кримінальне процесуальне законодавство України передбачає здійснення судового розгляду за відсутності обвинуваченого (*in absentia*).

Тож частиною 3 статті 323 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) передбачено, що кримінальні провадження щодо злочинів, в тому числі і проти основ національної безпеки України (передбачених статтями 109, 110, 110², 111, 111¹, 111², 112–114, 114¹, 114² Кримінального кодексу України (далі – КК України)), може здійснюватися за відсутності обвинуваченого, крім неповнолітнього, за умови, якщо обвинувачений переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності (спеціальне судове провадження) та/або оголошений у міжнародний розшук [1; 2]. Рішення про здійснення спеціального судового провадження ухвалює суд за клопотанням прокурора, який повинен надати суду докази того, що обвинувачений знав або повинен знати про розпочате кримінальне провадження.

У своєму рішенні у справі «SOMOGYI v. Italy» Європейський суд з прав людини зазначив, що провадження за відсутності обвинуваченого саме собою не є несумісним зі статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), але стаття 6 Конвенції покладає на кожен національний суд обов'язок перевіряти, чи мав обвинувачений можливість бути поінформованим / ознайомленим із провадженням щодо

нього [3; 4].

Європейський суд з прав людини у своєму рішенні у справі «SEJDOVIC v. Italy» вказав, що загалом об'єкт і мета статті 6 Конвенції (хоч це прямо не згадано в пункті 1 цієї статті) свідчать про те, що особа, «обвинувачена у вчиненні кримінального правопорушення», має право брати участь у судовому засіданні (слуханні) [5]. Хоча провадження, що наявні за відсутності обвинуваченого, не є несумісними зі статтею 6 Конвенції. Конвенція залишає Договірним Державам широкі межі свободи розсуду стосовно вибору засобів, розрахованих для забезпечення того, аби їхні правові системи відповідали вимогам статті 6 Конвенції. Завдання ЄСПЛ полягає в тому, щоб з'ясувати, чи було досягнуто результату, якого вимагає Конвенція. Зокрема, повинна бути продемонстрована ефективність запропонованих законодавством і практикою процесуальних засобів у випадках, коли обвинувачена у вчиненні кримінального правопорушення особа не відмовлялася від свого права бути присутньою в судовому засіданні та захищати себе самостійно й не намагалася ухилитися від суду.

Тож практика Європейського суду з прав людини допускає розгляд кримінального провадження за відсутності обвинуваченого. Також ЄСПЛ вважає, що держава має право на власний розсуд вживати заходи щодо забезпечення того, аби їхні правові системи відповідали вимогам статті 6 Конвенції. При цьому завданням суду є перевірка ефективності таких заходів, перевірка, чи мав обвинувачений можливість бути поінформованим / ознайомленим із провадженням щодо нього та з'ясування, чи не відмовлявся обвинувачений від свого права бути присутнім на судовому засіданні. Про це можуть свідчити будь-які докази.

Внаслідок приписів ч. 1 ст. 278, ч. 3 ст. 111, ч. 1 ст. 133, ч. 2 та ч. 8 ст. 135 КПК України повідомлення про підозру та повістки про виклик на стадії досудового розслідування можуть бути вручені під розписку дорослому члену сім'ї особи чи іншій особі, яка з нею проживає, житлово-експлуатаційній організації за місцем проживання особи або адміністрації за місцем її роботи. Також допускається здійснювати вказані дії шляхом розміщення відповідної публікації в засобах масової інформації загальнодержавної сфери поширення та на офіційному вебсайті офісу Генерального прокурора.

Верховний Суд у постанові від 13.06.2019 р. (справа № 607/9498/16-к), зробив висновок, що для розгляду кримінального провадження без обвинуваченого ключове значення відіграє обізнаність обвинуваченого про наявне щодо нього кримінальне провадження [6].

Отже, на нашу думку, здійснювати судовий розгляд кримінального провадження без обвинуваченого без достатніх доказів обізнаності обвинуваченого про наявне щодо нього кримінального провадження (зокрема за наявності лише повідомлення підозрюваного / обвинуваченого шляхом розміщення оголошень у засобах масової інформації) є порушенням його права на доступ до правосуддя.

Щодо заходів, які є доказами належного повідомлення підозрюваного (обвинуваченого). Верховний Суд у постанові від 04.11.2021 р. (справа № 326/1385/18) визнав, достатніми вжиті органом досудового розслідування заходи щодо належного повідомлення підозрюваного про наявність щодо нього кримінального провадження [7]. Такими заходами були: публікація повісток про виклик підозрюваного на офіційному сайті СБУ та неодноразового направлення їх, а також повідомлення про підозру, за місцем фактичного його знаходження; вручення його захиснику повідомлення про підозру та повістки про виклик для передачі підозрюваному; вручення повідомлення про підозру та повістки про виклик для передачі підозрюваному за останнім місцем реєстрації підозрюваного – першому заступнику голови міської ради, голові ОСББ та свідку, який постійно спілкується з підозрюваним; допит свідка, який підтвердив факт обізнаності підозрюваного про те, що стосовно нього здійснюється досудове розслідування.

Крім того, як додатковий захід, було здійснено направлення відповідних процесуальних документів за допомогою месенджера «Viber» на номер телефону, яким користувався підозрюваний. Направлення відповідних процесуальних документів за допомогою месенджера «Viber» на номер телефону, яким користувався підозрюваний, були як додаткові заходи, які не підміняли собою визначені КПК України, а лише доповнювали їх.

У постанові від 10.03.2020 р. (справа № 242/3982/16-к) Верховний Суд визнав правомірним з метою вручення повідомлення про підозру вжиття, разом з іншими заходами, повідомлення шляхом здійснення дзвінка на номер телефону приймальні підозрюваного, тобто за місцем роботи [8].

Враховуючи викладене, вважаємо, що судовий розгляд кримінального провадження

без обвинуваченого можливий лише у випадку, коли така особа повідомлена про наявне щодо неї кримінальне провадження у спосіб, який свідчить про те, що особа могла знати про це кримінальне провадження.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «SOMOGYI v. Italy». URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-61762%22%5D%7D>
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «SEJDOVIC v. Italy». URL: <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22fulltext%22:%5B%22SEJDOVIC%20v.%20Italy%22%5D%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-72629%22%5D%7D>
6. Постанова від 13 червня 2019 р. : Верховний Суд. Справа № 607/9498/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82492181>;
7. Постанова від 04 листопада 2021 р. : Верховний Суд. Справа № 326/1385/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101100299>
8. Постанова від 10 березня 2020 р. : Верховний Суд. Справа № 242/3982/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88322620>

УДК 343.102

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/619-621

Людмила СЛЮСАР

суддя Індустріального районного суду м. Дніпропетровська

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ ПРАВА ПОТЕРПІЛИХ НА ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЮРИДИЧНОГО ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

В юридичній науці наголошується на тому, що одним із найважливіших учасників кримінального провадження є потерпілий з огляду на його роль та у зв'язку з об'єктивно обумовленою потребою захисту прав потерпілого, які були порушені злочином чи кримінальним проступком.

Нерідкою є ситуація, коли слідчий неефективно здійснює досудове розслідування, що призводить до активізації звернень з відповідними клопотаннями на проведення процесуальних дій від потерпілих. Однак 85 % звернень потерпілих з ініціацією проведення процесуальних дій, у тому числі слідчих (розшукових) дій залишаються без розгляду слідчим, або на власне переконання слідчого відхиляються.

Отже, єдиним способом належного забезпечення своїх прав виступає суд. Необхідно зазначити, що бездіяльність стосовно відсутності реагування на відповідні клопотання про вчинення певних процесуальних дій, зокрема слідчих (розшукових) дій, може бути предметом оскарження лише у тих випадках, коли скаржник попередньо ініціював вчинення таких дій, звертаючись з відповідним клопотанням до слідчого.

Наприклад, розглянемо справу № 202/7300/21, де прокурором неодноразово відмовлялося потерпілому в клопотанні у проведенні обшуку. Слідчим суддею було прийнято рішення про скасування постанови прокурора про відмову в задоволенні клопотання потерпілого щодо проведення слідчих (розшукових) дій та зобов'язано повторно розглянути клопотання потерпілого [1]. З аналізу цього рішення можна виділити, що слідчий суддя при вирішенні питання зазначеного у скарзі обмежений у своєму правовому впливі на органи досудового розслідування та прокуратури, що створює формальний підхід до розгляду подібних звернень та не вирішує питання потерпілого по суті. Винесення ухвали слідчим суддею не гарантує припинення протиправних дій чи бездіяльності, оскільки при повторному розгляді клопотання потерпілого про проведення слідчих (розшукових) дій можлива повторна відмова в задоволенні клопотання та відповідно і повторне звернення зі